

KOVÁCS DEZSŐ

Béla blues

■ BEKES JÓZSEF: DURR BELE ■

Béla kirúgják a munkahelyéről, csücsül a lerobbant lakótelepi konyhában, kannás bort vedel, a képernyőt bámulná, de épp kikapcsolják a villanyt a lakásban, sötétség borul a Béla-lakra.

Béla egy hete még a targoncák királya volt a tolltartógyárban, lopta a rózsaszín műanyag tolltartókat szakmáiban, de a leépítési hullám elérte a gyárat, s a szép targoncásidőknek hamar végük szakadt. Elnyűtt takarítónő felesége – szintén gyári munkás – előbb kétségbeesik, majd kiborul, s jobb híján ultimátumot intéz urához, hisz nincs egy rongya, még átmeneti kabátot sem vehetett, mint az ismerősök Icu-kája. Amikor aztán rákezd „Béla, én úgy, de úgy itt hagynalak” kezdetű mondókájára, fölremlik benne, hogy a Rádiókabaré soros adását hallom, élő adásban.

lány, akit az apa az öregecske közös képviselőre sózna, némi áramszolgáltatásért cserében; a suliban seftelő kamasz fiú, akit hamarosan beavat majd a férfélet rejtelmeibe egy hivatásos csaj-szi. Ismerősök (Sonkáéknak nevezte el őket a szerző) látogatóba jönnek, férjemuram dugipénzéből hamar vacsorát rittyent a lestrapált asszony, időközben besurran a nagylánynak udvarló Vavranycz Sanya, a gyár bikája, aki vonakodva bár, de megkéri a Béla lány kezét, ám hamar kiderül, hogy előzőleg épp a kedves mamát döntögette hanyatt, rendszerint a rendezések irodájában. Már csak a helyi körzeti megbízott hiányzik, aki idézést hoz Szé-pits Bélának, merthogy valaki feljelentette tolltartólopás alapos gyanújával. Némi férfikakaskodás után levajazzák az ügyet, Sonka szomszéd elsimítja a problémákat, a „szerv” ígéretet kap az őt megillető tisztas jatra, s végre kezdetét veheti a lakótelepi buli. Az asszonyok visonganak, a férfiak duhajkodnak, s hőseink egymásba kapaszkodva, felajzva vonatoznak körbe-karikába a kilencediken a „Kombiné, kombiné, csipkés kombiné” kezdetű felülmúlhatatlan sláger dallamára.

A szép magyar *való világ* táru itt élénk, *panelprolik* túlélősoja a maga éjsötét mivoltában. Bélát és kis családját még valahonnét a néhai szocializmusból szalajtották a vadkapitalizmus farkastörvényei közé. Béláéknál megállt az idő, vagy csak nem vették észre, hogy ez itten már a szociális piacgazdaság kora.

Béláról vajmi kevés ismeretünk lehet.

theater.hu – Ilvsky Béla

Szölöskei Tímea (Icu), Kránitz Lajos (Szé-pits), Szilágyi Zsuzsa (Szé-pitsné)

„Valóságos” – írta Bekes József darabjának címe alá műfaji megjelölésként. Földhözragadt, sivár tragikomédiát látunk a Shure Stúdióban, amely a szerző szándéka szerint csúfondáros, groteszk képét adná egy pusztuló életformának, a lakótelepek, az ántivilágból hátramaradt kócerájok agóniájának. Mintegy sűrítve találja azt a társadalmi problémahalmazt, amellyel az unióba bevickélt posztkommunista Magyarország nem tud vagy nem akar szembenézni.

Bekes egybegyűjti figuráit a lakótelepi konyhában, alkalmi özszejövötre. Lassacskán felvonul a család: az eladósorban lévő

Valójában azt sem tudjuk, léteznek-e még Bélák.

Bekes nyersnaturalista darabja mindenesetre aligha visz közelebb a mai magyar valóság megismeréséhez: szereplői kivétel nélkül közhelygyanus kliséfigurák, a drámai cselekmény pedig úgy bonyolódik, ahogy azt valamely dramaturgiai közhelyszótár előírná. A lecsúszott férfi valamiféle parlamenti képviselő barátrol hablatyol, akitől segítséget próbál kérni; az asszony előráncigálja az NDK-s műbőr koffert, egyenként dobálja bele az ócska göncöket, hogy elköltözzön; a pasivadász nagylány bele van zúgva a macsó Sanyába; a kisöcsi igyekszik feltalálni magát; Sanya hugija egy-

kedvü prosti, a közös képviselő béna és bávatag, Sonka szomszéd teli szájjal bőföggve kanalazza a pörköltet a piros láboshól. A lakótelepi groteszk idillnek féltékenységi nagyjelenet vet véget: Szépségné folytatni próbálja a gyári kalandot, s épp a lányának udvarló Sanyára akarna mászni, mikor bevonatozik a díszes kompánia, s kényszeredetten nézi a kínos jelenetet, ahogy az élemedett korú asszony a fiú lábát átkulcsolva rimáncodik a padlón. Ekkor kimevődik a kép, s mint a játék elején, újra a kivetített tévéképernyő villódzását látjuk, a Híradóban épp beszámolnak a soros lakótelepi panelrobbanásról.

A gyorsan változó, eleven valóságot valószínűleg egyáltalán nem könnyű s nem is mindig hálás feladat színpadra vinni. A szerzőnek legalábbis egyénitennie kellene figuráit, s a cselekmény fordulataiban is meg kéne találnia az egyedít és a sajátágot, különben az történik, mint Bekes darabjában: kibomlik előttünk egy mai élethelyzet, ami gyanúsán ismerős, de nagyjából mindig sejtteni lehet, mi következik majd. Tévés szappanoperákra emlékeztet a jelenetek kidolgozása: Bekes épphoggy csak föliskicceli a konfliktusokat, megmarad a jelenségek felszínén, s nem hatol mélyre sem a valóság föltárásában, sem figurái megrajzolásában. Leszűkített nézetből látjuk honi világunk egy szeletét; a soványka életanyagból nem szikrázik föl dráma, holott a végkifejlet tragédiát ígér. A cselekmény meglehetősen lapos, mindössze a lumpenférj s a feleség összecsapása hordoz némi feszültséget. Kár, hogy drámai igazságuk eredete, motivációi s a konfliktus íve szinte egyáltalán nincsenek megrajzolva, vagy elnagyoltak maradnak. Sajnálatos módon a darab nyelve sem segíti a szereplők kibontakozását: szürke, jellegtelen tucatszavak szólnak meg, maximum néhány nyelvi geg színesíti beszédjüket.

A rendező, Soós Péter a földközeli játék mélyrepülését szinte a „becsapódásig” fokozza. Nem sokat pepecsel a darab értelmezésé-

vel, s nem is próbál elrugaszkodni annak világképétől, csak lebonyolítja az előadást. Minimáldíszletek közt (tervezőjük: Horgas Péter) minimálszínházi látunk, amely nem mentes a külsődleges hatáskeltés stílusjegyeitől. Kránitz Lajos Szépségné Bélája öblögetve hadar, harsányan gurguláz, magába zuhan, és eltaknyol a földön, ócska pojácát játszik, aki minden eszközt megragad, csak hogy magára vonja a figyelmet. Önironikus poénjai helyükön lennének valamely szabadszajú kabarében. Az elfásult, fád Szépségné (Szilágyi Zsuzsa) hiába ostorozza a lecsúszott, mulya férjet, nagyjából tudja, hogy semmi nem változik majd közös életükben. A gyerekek (Juhász Réka, Kravetz Gergő) csak jelzik, miféle figurát kéne megformálniuk, Németh Kristóf Sanyaként a jól ismert, rámenős macsót hozza, megbízhatóan, Kerekes József Sonka szomszédja groteszk táncot lejt, homorit és domborit, Stefanovits Angéla prostija szakszerűen tüsténkedik.

Néhány verbális poénra vevőnek bizonyul a Shure Stúdió pincy nézőtere, mégis elég hervasztó marad a játék. Bélának meg, szegénynek, megvan a maga baja. Még rohogni sem tudunk rajta jóízűen, olyan elfuseráltan szerencsétlen. Pedig egyszer már megérdemelné, hogy valaki megfogalmazza, mit is jelent Bélának lenni.

BEKES JÓZSEF: DURR BELE (Budapesti Kamaraszínház, Shure Stúdió)

DISZLET-LÁTVÁNY: Horgas Péter. **ASSZISZTENS:** Harsányi Zsolt. **RENDEZŐ:** Soós Péter.

SZEREPLŐK: Kránitz Lajos, Szilágyi Zsuzsa, Juhász Réka, Németh Kristóf, Stefanovits Angéla, Hável László, Kerekes József, Szőlőskői Tímea, Zámbari Soma, Kravetz Gergő.

ZAPPE LÁSZLÓ

Csipke, csónak, rádió

■ CARLO GOLDONI: A CHIOGGIAI CSETEPATÉ ■

Mint tudjuk, a színház kiszámíthatatlan. Csak az biztos, hogy semmi se biztos. Goldoni darabjaiban nemigen találunk bravúros dramaturgiát, különösebben mély filozófiai tartalmat, izgalmas cselekményt, trükkös cseleket, meglepő fordulatokat. Igazi erénye az emberábrázolás, pontosabban a kisember ábrázolása. Utálta is érte Gozzi, az átmenetileg győztes vetélytárs. Művésze, amely már két és fél évszázada színpadon tartja darabjait, a részletekben rejlik. A jelenetekben, a mondatokban. Abban, ahogy szereplői beszélnek, ahogyan viszonyaikat összegabalyítják, majd kibogozzák.

A *chioggiai csetepaté* talán azért is Goldoni egyik legtöbbet játszott műve, mert minden mintegy ciklikusan ismétlődik benne. Az asszonyok összevesznek, majd kibékülnek. A viszályt kikoptyogják, a férfiak is egymásnak esnek. A jegyző békét teremt, az asszonyok megint összekapnak. Mehetne ez így, míg világ a világ. A békeség kurta átmenet két háborúság között. A jelentéktelen cselekménynek ez a ciklikussága elvben bravúrosan jelentékeny színészi alakításokat igényelne. A jelentéktelen figurákat és a rendre ismétlődő helyzeteket a színészi bravúr tehetné súlyosá, illetve izgalmasan változatossá.

Nyíregyházán, ahonnan a fél társulat – s tegyük hozzá: a job-bik fele – eltávozott, alig lehet kiosztani a darabot. Aki nemben, életkorban nagyjából stimmel, azé a szerep. Úgy gondolnánk, ilyen körülmények között eljátszhatatlan a darab. S ezt az első percek mintha igazolják is. Az öt csipkeverőnő, aki hajba kap a halászat idején a faluban maradt egyetlen férfiszereplő, Toffolo sült töke ürügyén, nehézkesen hozza össze az első csetepatét, s a viszonyok is lassan bontakoznak ki, holott mielőbb meg kellene tudnia a nézőnek, ki kinek a kicsodája. A két feleséget alakító színésznők közül Horváth Margit szikárabb egyéniségnek tetszik, mint Antal Olga; a két menyasszony közül Pregitzer Fruzsina belülről jámbor, visszafogott, csöndesen sértett, Széles Zita forszirozottan igyekszik színes, szenvedélyes lenni. Kuthy Patrícia, a kis kacér, rosszcson Checca alakítója természetesen eleven, józanul célratörő.

A hamarosan megérkező férfiak között markánsabb, erőteljesebb személyiségeket is találhatunk. Tóth Károly erélyes-korlátolt családfőt, bárkatulajdonos főnököt hoz színre, Petneházy Attila befolyásolható melák. Az, hogy Titta Nanét, az öntudatos-érzékeny-sértődékeny halászlégényt, a lányok vágyalmát játszó